

Familie Damman

Het familiebedrijf van André, Betsie, Erik en Jan Hendrik Damman focust op groei. Door een hoge arbeidsproductiviteit gaat die groei samen met een lage kritieke melkprijs.

Melkproductie:	2.600.000 kg
Grond:	220 ha waarvan 95 ha grasland
Rollend jaargem.:	9335 kg melk, 4,29% vet, 3,50% eiwit
Koeien per vak:	114

Erik, Betsie, Jan Hendrik en André Damman

Het basisrantsoen is eenvoudig

Damman ruilt de voerwagen elke twee jaar in

Akkerbouw en melkvee zijn nauw verweven

Familie Damman vervijfvoudigt de omvang van het melkveebedrijf in minder dan twintig jaar tijd

Taboe op stilstand

Een voermengwagen is er overbodig en de loonwerker wordt bij de familie Damman niet rijk. Het gemengde bedrijf van André, Betsie, Jan Hendrik en Erik Damman koerst op eenvoud en een hoge arbeidsproductiviteit. Juist door te groeien blijft de kostprijs binnen de perken. Het bedrijf is klaar voor een volgende stap.

tekst **Tijmen van Zessen**

Groei is het credo van de familie Damman. Ten opzichte van 1994 is het bedrijf zowel in dieraantallen als in grondgebruik meer dan vervijfvoudigd. Het bedrijf van de familie Damman moest in 1994 plaatsmaken voor natuur en industrie-uitbreiding rondom Zwolle. André (68), Betsie (64) en hun zonen

Erik (35) en Jan Hendrik (39) kochten een akkerbouwbedrijf van 46 hectare in Nagele, in de Noordoostpolder. Ze bouwden er een ligboxenstal voor honderd melkkoeien. Inmiddels produceert het gezinsbedrijf er met 285 koeien 2,6 miljoen kilo melk per jaar. De veehouders gebruiken 220 hectare grond, waarvan

95 hectare bestemd is voor grasland, de rest van het areaal benut de familie voor de akkerbouwpoep.

De plannen voor een volgende stap zijn intussen gereed. Een vergunning voor een nieuwe stal voor 250 stuks jongvee zit in de pijplijn; het uitbesteden van jongvee is dan niet langer nodig en de in 2009 uitgebreide stal is daarmee volledig bezet met 350 stuks melkvee.

Sober melken met robots

De familie Damman houdt bepaald niet van stilzitten, dat is wel duidelijk. 'Vijf procent groei per jaar is bij ons de regel', stelt Jan Hendrik, die voorheen voor Countus werkte en nu met een eigen adviesbureau ondernemers begeleidt bij het realiseren van financiële plannen. 'Groei is noodzakelijk om kostprijsstijgingen te tackelen en bedrijfszekerheid

te creëren. De kritieke melkprijs ligt bijvoorbeeld beneden de twintig cent per kilo melk, mede dankzij een hoge arbeidsproductiviteit.' Zijn broer vult hem aan: 'Het gaat ons niet om het groot, maar om het op een eenvoudige manier rondzetten van het bedrijf. Onze strategie is om met plezier het werk rond te zetten met zo min mogelijk personeel en met een sociaal leven.'

Om invulling te geven aan dit streven kiezen de Dammans voor eenvoud en soberheid in de bedrijfsvoering. 'Dat begint met het slim opzetten van de stal. Korte looplijnen maken het werken gemakkelijk. Achter de melkrobots zit een groot strohok en daarnaast de afdeling voor droge koeien. Als ik naar de robot loop, zie ik de kalfkoeien en is het één handeling om ze in het afkalfhok te laten. Tachtig procent van het werk zit op deze manier vóór in de stal.'

De investering in melkrobots vloekt niet met een sober of eenvoudig beleid. 'Vergeleken met 2008 melken we op dit moment het dubbele aantal koeien en bewerken we een dubbel zo groot areaal met nog steeds dezelfde mensen', zegt vader André. Volgens hem zorgt deze arbeidsbesparing juist voor een flexibeler

en daarmee eenvoudiger in te richten werkdag. Erik knikt. 'Wij kuilen het gras zelf in, het liefst zo veel mogelijk tegelijk, dan zijn we er ook meteen van af. Afgelopen mei hadden we een dag waarop er ruim vijftig hectare in de kuil moest. Mijn vader heeft toen geharkt en 's avonds de attentiekoeien nagelopen, Jan Hendrik reed het gras vast en ik haalde het naar huis.' Jan Hendrik rekent uit dat het goedkoper is om met eigen machines en arbeid in te kuilen. 'De loonwerker kost hier 65 euro per hectare, terwijl wij met elkaar uitkomen op 47,5 euro per hectare. Dan reken ik met afschrijving voor nieuwe machines, rente, brandstof en onderhoud en een arbeidsvergoeding van 25 euro per uur. We kuilen ongeveer 3,5 hectare per uur.'

Mengen is te duur

Eenvoud is ook in de voeding het sleutelwoord. Een kuilvoersnijder en een blokendoseerwagen volstaan om het basisrantsoen van gras- en maiskuil te verstrekken. 'Voor het mengen van voer hebben we de mengvoerbakfabrikant', lacht Jan Hendrik, om vervolgens op serieuzere toon te vervolgen: 'Mengen is duur, het kost ons brandstof en tijd en met de blokkenwagen kost het voeren ons twee keer per dag een half uurtje.'

Hij meent dat het voeren van bijproducten op acht van de tien bedrijven niet interessant is. 'Als producten niet het hele jaar beschikbaar zijn, zorgt het voor wisselingen in het rantsoen. Bovendien

is een koe een ruwvoervreter en geen varken.' Het gevolg is wel dat Damman iets duurder krachtvoer verstrekt om op de norm te voeren. De eiwit- en productiebrok kosten op dit moment respectievelijk 31 en 26 euro per honderd kilo. Omgerekend betaalt Damman op dit moment 7,70 euro per honderd kilo melk aan krachtvoerkosten, inclusief jongvee. Het verbruik van krachtvoer ligt op 28 kilo per honderd kilo melk.

Weidegang is geen issue voor de familie Damman. De grond is in de Noordoostpolder met 70.000 euro per hectare te duur om koeien buiten te laten. Jan Hendrik: 'Wij telen zelfs geen mais op eigen grond, het is hier goedkoper om mais aan te kopen. Gras telen we wel, omdat goede graskuil nauwelijks te koop is. Bovendien draagt gras bij aan de opbouw van organische stof in de bodem.'

Weiden niet van deze tijd

De grond levert jaarlijks gemiddeld vijf snedes gras, in totaal goed voor vijftien tot zestien ton droge stof per hectare. 'Wij zijn met een productie van 21.000 kilo melk per hectare zelfvoorzienend in ruwvoer. Dat lukt niet als de koeien buiten lopen', zegt André. Zijn zoon Erik vult hem aan: 'Weiden is niet meer van deze tijd. Als de koeien in de regen buiten lopen, staan ze al snel op een hoek van het perceel de grasmat tot blubber te vertrappen. Door koeien binnen te voeren hebben ze een mooi constant rantsoen. Op stal zijn de diergezondheid

Afkalven op een logische plek

Dierenwelzijn op stal beter dan buiten

Tochtsignalering als hulpmiddel

en het dierenwelzijn beter, ons vervangingspercentage was de afgelopen vier jaar gemiddeld negentien procent.'

Voerwagen op tijd inruilen

Door de bank genomen staat er volgens het bouwplan nooit langer dan twee jaar gras. Na twee jaar maakt de graszode plaats voor achtereenvolgens tulpen, bieten, uien en aardappelen. Damman zaait meestal een mengsel van BG4, zodat er via de timothee enige structuur in het van zichzelf vrij slappe gewas komt. 'Eigenlijk is het hier de kunst om nog een weekje te wachten met maaien op het moment dat je denkt dat het eraf kan. Het streven is minimaal vierduizend kilo droge stof in de eerste snede, om zo ook wat prik in het gewas te krijgen.' Ondanks deze voorzorgsmaatregel laat Damman het gras voor de droge koeien van elders komen, omdat het eigen gewas te hoge kaliegehalten bevat. De akkerbouw- en de melkveetak zijn op het bedrijf van Damman sterk met elkaar verweven. De akkerbouw levert een saldo van tien cent per kilo melk en profiteert van de organische stof en de mest uit het melkvee. De melkveehouderij profiteert van een hoge opbrengst van de

grond en een modern machinepark. De bewerkingskosten blijven daardoor beperkt tot 13,75 euro per honderd kilo melk. Jan Hendrik rekent voor: 'Dan ga ik uit van vijftigduizend euro arbeidsvergoeding en tweeënhalve vak, kortom vijftig procent arbeid per kilo melk. De rest is onderhoud, rente, afschrijving en diesel. De loonwerker hebben we voor het melkveebedrijf niet nodig.' Een doorsnee melkveebedrijf komt al snel uit op twintig euro bewerkingskosten per honderd kilo melk.

'We houden de onderhoudskosten laag door machines op tijd in te ruilen', vertelt Erik. 'Er komt eens in de twee jaar wel een nieuwe blokkenwagen, die ruilen we dan om voor 3500 euro. Zo'n machine moet bedrijfszeker zijn, die verstamp hier jaarlijks heel veel voer.'

Eicellen uit de droogstand

Bedrijfszekerheid, risico's uitsluiten, eenvoud, het staat allemaal centraal in de bedrijfsvoering van de Dammans. 'Gokken doe je in het casino, wij gaan voor zekerheid', zegt Erik. De keuze voor het stieradviesprogramma SAP valt ook onder de noemer risico's uitsluiten. En sinds kort helpt Ovalert mee aan een

goede vruchtbaarheid. 'We hebben meegedraaid in een pilotgroep van Ovalert. Voor ons is het een hulpmiddel, maar geen vervanging van tochtsignalering. We varen er niet blind op', geeft Erik aan. Hij biedt de koeien over het algemeen vroeg aan voor inseminatie: vanaf dag veertig na afkalven kunnen koeien wat hem betreft worden geïnsemineerd. 'De eicellen die dan beschikbaar komen, zijn in de droogstand ontwikkeld. De kwaliteit van die cellen is beter dan die van de eicellen die tijdens de negatieve energiebalans gevormd zijn.'

Dammans veestapel herbergt zowel zwart- als roodbonte dieren. Hij melkt vooral nakomelingen van Classic, Kylian, Curtis, Paramount, Canvas, Olympic en Kian. In mei sierde Kiandochter Wilma 52 de cover van Veeteelt, ze is recent opgenomen met 88 punten voor haar algemeen voorkomen. Erik: 'We focussen op goede gebruikskoeien, dat draagt bij aan een lager uitvalspercentage. Maar ik houd er ook van om over het voerhek te leunen en naar mooie koeien te kijken. Afgelopen week kwam de bedrijfsinspecteur nog langs. Met een gemiddelde van 83 punten bij roodbont en 82,6 punten bij zwartbont ben ik dik tevreden.' |

Kiandochter Wilma 52 sierde in mei de cover van Veeteelt

